

سهروردی

کلیدواژه: سهروردی.

پرسش: آیا سهروردی (شیخ اشراق) شیعه بود؟

پاسخ: شیخ شهاب‌الدین **سهروردی** یکی از فیلسوفان و حکمای بزرگ ایرانی است که در سال ۵۴۹ق در روستای سهرورد زنجان متولد گردید. او تحصیلات خود را در زادگاه خویش و مراغه و اصفهان طی کرد و سپس به سیر و سیاحت در بلاد اسلامی پرداخت و سرانجام در شهر حلب سوریه کرسی درس و بحث ایجاد کرد و به بیان عقاید و افکار خویش پرداخت. اما بیان بی‌پرده افکار در محیطی که بسیاری مخالف افکارش بودند، او را دچار مشکل نمود و باعث گردید به او اتهام ارتداد بزنند و به **زندانی** بيفکنند که سرانجام در سال ۵۸۷ هجری قمری در زندان از **دینا** می‌رود. در **شیعه** بودن او بحث‌های زیاد و تحقیقات شایسته‌ای صورت نگرفت؛ اما برخی محققان معتقدند، اعتقاد ایشان به ولایت، توجه **علمای** شیعه به نظریات سهروردی و محتوای نظریات او نشانه‌هایی برای شیعه بودن وی می‌باشد.

فهرست مندرجات

۱ - سهروردی

۱.۱ - لقب

۱.۲ - مهارت در برخی علوم

۱.۳ - زمان و محل تولد

۱.۴ - تحصیلات

۱.۵ - کسب مقام‌های عالی سالکان

۱.۶ - سفر به شهر حلب

۱.۷ - علت شورش فقهای شهر حلبه وی

۱.۸ - وفات

۲ - تألیفات سهروردی

۲.۱ - آثار فارسی

۲.۲ - آثار عربی

۳ - مذهب

۴ - علت تکفیر فقهای حنبلی، مذهب

۴.۱ - تحقیقی درباره سهروردی

۴.۲ - تحقیقی دیگر

۴.۳ - توجه علمای بزرگ شیعه به آثار سهروردی

۴.۴ - سخنی از یک پژوهشگر درباره میرداماد

۵ - نتیجه بحث

۶ - پانویس

۷ - منبع

سهروردی

پیش از پرداختن به سؤال فوق، نگاهی گذرا به زندگی کوتاه اما پر بار فیلسوف بزرگ ایرانی، شیخ شهاب‌الدین سهروردی خواهیم داشت.

← لقب

ابوالفتح یحیی بن حبش سهروردی ملقب به شهاب‌الدین، از بزرگان **فلاسفه** و حکمای اسلامی بود.

← مهارت در برخی علوم

وی در فقه، **حدیث** و دیگر علوم متداول زمان، مهارت داشت.

← زمان و محل تولد

او در سال ۵۴۹ هجری قمری، در روستای سهرورد، بخش قیدار از توابع زنجان دیده به **جهان** گشود.

← تحصیلات

وی تحصیلات مقدماتی را که شامل **حکمت**، منطق و اصول فقه بود، در نزد مجدالدین جیلی که استاد فخر رازی نیز بود، در مراغه آموخت و در علوم عقلی و فلسفی سرآمد عصر خویش گشت و به مدد تیزهوشی، پشتکار و همچنین برخورداری از روحی متلاطم و کنجکاو، بر اغلب **علوم** عصر خویش تبحر یافت. سهروردی بعد از آن به اصفهان که در آن زمان مهم‌ترین مرکز علمی و فکری در سرتاسر **ایران** بود، رفت و تحصیلات خود را در محضر ظهیرالدین قاری که از دانشمندان آن روزگار بود، به نهایت رساند.

← کسب مقام‌های عالی سالکان

او پس از پایان تحصیلات خود در اصفهان، به سیر و سفر در ایران پرداخت. مدتی با جماعت **صوفیه** حشر و نشر داشت و به **ریاضت** و مجاهدت با نفس مشغول شد. غالب ایام سال **روزه** بود و زندگی را به سختی می‌گذارند. گفته می‌شود به دلیل ریاضت‌ها به مقامات عالیه سالکان رسید و صاحب کرامت‌هایی نیز گردید.

← سفر به شهر حلب

سفرهای او گسترش یافت تا این‌که از آناتولی به سوریه و سپس به شهر حلب رفت. **حاکم** شهر در آن زمان ملک ظاهر، پسر صلاح‌الدین ایوبی، قهرمان جنگ‌های صلیبی بود. سهروردی با او دیدار کرد و ملک ظاهر او را تکریم بسیار نمود و از او خواست در حلب بماند و به درس و بحث پردازد. در مدرسه حلاویه شهر حلب بود که شاگرد معروف سهروردی، شمس‌الدین مجد شهرزوری به او پیوست.

← علت شورش فقهای شهر علیه وی

صراحت شهاب‌الدین سهروردی در فاش کردن مسائل سیروسلوک باعث شد فقهای شهر علیه او بشورند و سخنانش را خلاف اصول **دین** عنوان کنند.

← وفات

عاقبت به بهانه آن‌که وی سخنانی برخلاف اصول دین می‌گوید، فقهای حنبلی از ملک ظاهر خواستند که او را به بهانه ارتداد به **قتل** برساند، اما او از اجابت خواسته آنها خودداری کرد؛ پدین جهت به صلاح‌الدین ایوبی شکایت بردند. صلاح‌الدین که به تازگی سوریه را از دست صلیبیون بیرون آورده بود و برای حفظ اعتبار خود به تأیید علمای دین احتیاج داشت، ناچار در برابر درخواست ایشان **تسلیم** شد؛ به همین دلیل، پسرش ملک ظاهر تحت فشار قرار گرفت و ناگزیر سهروردی را در سال ۵۸۷ هجری قمری به زندان افکند. به گفته برخی تاریخ‌نویسان شیخ شهاب‌الدین سهروردی همان جا از دنیا رفت. وی در هنگام **فرگ**، ۲۸ سال داشت.

تألیفات سهروردی

سهروردی آثاری به فارسی و عربی دارد. مجموعه مصنفات او به تصحیح هانری کربن و سید حسین نصر به طبع رسیده است.

← آثار فارسی

آثار فارسی سهروردی، عبارت‌اند از: «رسالة فی حقیقة العشق»، «لغت موران»، «روزی با جماعت صوفیان»، «آواز پر جبرئیل» و «عقل سرخ».

← آثار عربی

آثار **عربی** وی نیز شامل «حکمة الاشراف»، «قصة غربة الغربية»، «تلویحات»، «المشارع و المطارحات» و «هیاکل النور» می‌باشد.

مذهب

متأسفانه در مورد مذهب شیخ شهاب‌الدین سهروردی تحقیق جامعی صورت نپذیرفته است و آنچه که بعضاً توسط برخی محققان بیان می‌شود، مورد اجماع نیست و در حاله‌ای از ابهام است؛ اما به هر صورت از منظر برخی سهروردی شناسان برجسته، این حکیم شهیر شیعی **مذهب** و معتقد به **ولایت ائمه** - علیهم‌السلام - بوده است.

علت تکفیر فقهای حنبلی مذهب

برخی محققان علت **تکفیر** فقهای حنبلی مذهب شهر حلب را به واسطه سؤالاتی می‌دانند که پاسخ آنها لاجرم هویت واقعی سهروردی را که بر مذهب **شیعه** استوار بوده است، فاش می‌کند. ضمن این‌که در آن زمان آن منطقه در تسلط حنبلی‌ها بوده و آنها نیز از بازگشت افکاری که به نحوی مرتبط با فاطمیان باشد، واهمه داشتند.

← تحقیقی درباره سهروردی

یکی از محققان که تحقیقات بسیاری در خصوص سهروردی انجام داده است، می‌نویسد: «به نظر من پیش از انجام گرفتن یک تحقیق دقیق از لحاظ تاریخی و دینی و فلسفی و اجتماعی پیرامون وضعیت آن ناحیه به علل کشته شدن سهروردی به‌درستی پی برد؛ زیرا دلایلی که تاکنون برشمرده‌اند، از لحاظ اهل تحقیق بسنده نیست. سؤالی هم که در مجلس مناظره و بحث سهروردی با علمای حلب از او شد مؤید همین نظر است. از او پرسیدند: **خداوند** قادر ما یشاء است؟ گفت: آری سپس پرسیدند: آیا پیامبر اسلام خاتم‌الانبیاء است؟ گفت: بلی آنگاه گفتند: پس چگونه ممکن است خداوندی این چنین نتواند پیامبری به دنبال **پیامبر اسلام** مبعوث دارد؟ هر پاسخی که این سؤال بر می‌تافت در حقیقت می‌توانست سهروردی را محکوم کرده، گمراه قلمداد کند و البته غرض آنان این بود که بر دایره ولایت، یعنی فی الواقع به اصول **اعتقاد** سهروردی اشاره کنند. چه او مکرر در آثار خود گفته است که هرچند **نیوت** ختم گردیده ولی ولایت بدان معنا که ما در روح مذهب شیعه در می‌یابیم هنوز پایدار است، اگرچه ماجرای این مجلس بحث و مناظره به وضوح نقل نشده است، آنچه از مطاوی (محتویات و باطن) اسناد و مدارک تاریخی برمی‌آید، روشن‌گر آن است که سهروردی در این گیرودار دستخوش عواقب مناظره شدید فاطمی‌ها و اهل تسنن شده بود و با آنکه سهروردی بدون **شیک** اسماعیلی مذهب نبود، ولی همین اعتقاد کلی وی به مسئله ولایت موجب گرفتاری او شده است».

۱۱ مقاله، نصر، حسین، مفسر عالم غربت و شهید طریق معرفت، مجله معارف اسلامی، ص ۱۱، شماره ۱۰، آذرماه، ۱۳۸۴ش.

۱۲ شهرزوری، شمس الدین، شرح حکمة الاشراق، مقدمه، ص ۲۶، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۲ش..

← تحقیقی دیگر

پژوهشگر دیگری تکفیر سهروردی را به اوضاع سیاسی آن زمان گره می‌زند و معتقد است با توجه به این‌که آنچه سهروردی بیان می‌کرد مبتنی بر آیات و **روایات** ائمه معصومان - علیهم‌السلام - بود و این مسئله به عقاید فاطمیان و اسماعیلیه که از فرق شیعه هستند، نزدیک بود. «مدتی بود که سرزمین‌های **مصر** و شام و فلسطین پس از شکست‌های پی‌پی فاطمیان از صلیبیان، به دست صلاح‌الدین ایوبی افتاده بود و مردم آن دیار به سنت‌های اسلامی قدیم خود بازگشته بودند و چون که آرا و عقاید فلسفی اشراقی سهروردی از جهت دینی بر مبنای تأویل آیات و **احادیث** بود و از این جهت، به تلقی فاطمیان و اسماعیلیه از دین، بی‌شباهت نبود».

۱۳ غفاری، سید مجد خالد، فرهنگ اصطلاحات آثار شیخ اشراق، ص ۹۲، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۰ش.

← توجه علمای بزرگ شیعه به آثار سهروردی

یکی از دلایل دیگری که برخی محققان بدان استناد می‌جویند، توجه علمای بزرگ شیعه به آثار سهروردی است. این عالمان بزرگ دینی که اکثراً در زمره سلسله شاگردان مکتب فلسفی **ابن سینا** می‌باشند، توجه بسیاری به آثار فیلسوف اشراق داشته‌اند و این گرایش و علاقه‌مندی به آثار سهروردی نمی‌تواند بدون علت باشد.

← سخنی از یک پژوهشگر درباره میرداماد

یکی از پژوهشگران درباره میرداماد که از **علما** و فلاسفه بزرگ دوره شکوه صفویه و از معاصران فیلسوف شهیر اسلامی، ملاصدرا است، می‌نویسد: «میرداماد خود نیز «اشراق» تخلص می‌کرده و این حسن انتخاب دارای **فصاحت** کامله است. بالاخره فلاسفه مزبور از پیروان بسیار پر شور و حرارت مذهب **تشیع** نیز می‌باشند. به نظر من این امر دارای خصلت بسیار پر اهمیت و معنایی می‌باشد و ما در تحلیل و تشریح خود هنوز تا آن حد پیشرفت حاصل نکرده‌ایم که بتوانیم کلیه نتایج و عواقب آن را در زمینه تجارب معنوی که تا به حال بسیار نیازمندی و ناشناس مانده پیش‌بینی نماییم. مقصود این است که بیان شود چگونه متفکرین مورد بحث **حکمت** الهی و فلسفه خود را که صریحاً و صرفاً جنبه تشیع دارد، در **قلب** و پیکره آیین ابن‌سینا و مکتب اشراقی سهروردی بنا نهاده و بیان داشته‌اند».

۱۴ میر مجدباقر الداماد، القیسات، به اهتمام محقق، مهدی، موسوی بهبهانی، سید علی، ایزوتسو، توشی‌هیکو، دیباجی، ابراهیم، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، چاپ دوم، ۱۳۶۷، ص ۹۲.

نتیجه بحث

با توجه به استنادات فوق هرچند تا حدود زیادی می‌توان مذهب واقعی سهروردی را حدس و گمان زد، اما هنوز هم با فاطمیت نمی‌توان **شیعه** بودن سهروردی را به اثبات رساند. به نظر می‌رسد هنوز پژوهش‌های زیادی در این‌باره باید صورت گیرد و نه تنها در فحوای **اندیشه** و تحلیل افکار این حکیم بزرگ اسلامی، بلکه زمینه‌های تاریخی، فرهنگی آن مقطع را نیز باید مورد توجه جدی قرار داد.

پانویس

۱. شهرزوری، شمس‌الدین، شرح حکمة الاشراق، مقدمه، ص ۲۶، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۲ ش..
۲. غفاری، سید مجد خالد، فرهنگ اصطلاحات آثار شیخ اشراق، ص ۹۲، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۰ ش.
۳. میر مجدباقر الداماد، القیسات، به اهتمام محقق، مهدی، موسوی بهبهانی، سید علی، ایزوتسو، توشی‌هیکو، دیباجی، ابراهیم، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، چاپ دوم، ۱۳۶۷، ص ۹۲.

منبع

[پارکاه اسلام کوئست](#).

رده‌های این صفحه : [فلاسفه اسلامی](#) | [فلسفه](#)